

ÖĞRENCİLERE GÖRE ÖZELLEŞEBİLEN BİR EĞİTİM MODELİ

GİRİŞ

Türkiye’de eğitimin temel sorunlarından biri öğrencilerin kendi ihtiyaçlarını ve ilgi duydukları alanları gözetken potansiyel beceri ve yetkinliklerini açığa çıkaran bir eğitime erişememeleridir. Literatürde karşımıza çıkan bulgular ve alanda gerçekleştirilen çalışmaların sonucunda da ortak bir nokta olarak ortaya çıkan bu konu, öğrencilerin eğitim yolculuklarında karşılıklarına çıkan engellerden biri olarak görülmektedir. Buradan hareketle, öğrencilerin ilgi ve becerilerine göre şekillenmemiş bir sistemin öğrenme ve başarılı olma yolunda motivasyonu da düşürdüğü ortaya çıkmıştır.

Mesele belirleme sürecinde yürütülen *Sorunlar Araştırması Çalışması* kapsamında öncelikle bir *literatür taraması* gerçekleştirilmiş ve eğitim alanında küresel, ulusal ve yerel veri, endeks, rapor ve araştırmalar derinlemesine incelenmiştir. Araştırmanın temelini oluşturan bu süreç, Türkiye’nin mevcut eğitim durumu hakkında bir altlık görevi görürken, eğitim alanında karşı karşıya kalınan zorluklar konusunda da bir çerçeve sunmuştur.

Masa başı araştırması tamamlandıktan sonra, Türkiye için eğitim alanındaki öncelikli konuların belirlenmesi amacıyla eğitim alanında görev alan uzmanlara danışmak amacıyla bir *uzmanlar çalışması* gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de eğitim alanında faaliyet gösteren ve/veya eğitim sektörüyle ve paydaşlarıyla dirsek temasında olan akademisyenler, sivil toplum çalışanları, öğretmenler ve profesyonellerin bir araya geldiği uzmanlar çalıştayında eğitim alanında en öncelikli sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında ise değişimin ve yaratılacak sosyal değer en yüksek olabileceği konuları anlamak amacıyla eğitim alanındaki en temel iki faydalanıcı olan *öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine* danışılmıştır. Öğretmenlere açık uçlu sorular sorularak bir online anket uygulanırken, öğrencilerin görüşleri ve deneyimleri için ise Eğitim Reformu Girişimi ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı’nın 2016 yılında yayınladığı “Çocukların Gözünden Okulda Yaşam” araştırma raporunun çıktıları incelenmiştir.

Birbirini besleyen bu üç çalışmadan edinilen çıktılar, Türkiye’de eğitim alanındaki ihtiyaçları ve gelişim alanları doğrultusunda en yüksek sosyal değeri yaratabilecek öncelikli konuları ve mesele sorularını belirlemede kullanılmıştır.

Sorunlar araştırması hakkında daha detaylı bilgi için yöntem ile ilgili raporu inceleyebilirsiniz.

MESELE SORUSU

Öğrencilerin ilgi alanları, yetenekli oldukları alanlar ve ihtiyaçlarına göre özelleşebilen bir model için teknolojiyi nasıl kolaylaştırıcı olarak kullanabiliriz?

GEREKÇELENĐİRME

“Okullardaki öğrenme alanları ve diğer yapılar ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmaktadır.”

Eğitim Reformu Girişimi ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın 2016 yılında yayınladığı “Çocukların Gözünden Okulda Yaşam” araştırma raporunda belirtildiği gibi, okulların fiziksel donanımı, öğrencilerin farklı yönlerden gelişimlerini destekleyecek, ilgi alanlarını ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlayacak ve bu alanlarda gelişmelerini destekleyecek özelliklerden yoksun durumdadır. Öğrenci kulüpleri kâğıt üzerinde kalarak, verimli bir biçimde işleyememekte; okullar, serbest saatleri kulüplere değil, akademik etkinliklere ayırmayı tercih edebilmektedirler. Bu sebeple, çocukların farklı yönlerden gelişimlerini destekleyecek, ilgi alanlarını ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlayacak önemli bir konuda ödün verilmiş olduğu söylenebilmektedir.

“Öğretmenlerin mesleki nitelikleri yetersiz kalabilmektedir.”

Nitelikli eğitimin en önemli ön koşullarından biri nitelikli öğretmenlerdir. Kapsayıcı ve öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını gözeterek eğitim pratiklerinin uygulanması için öğretmenlerin mesleki gelişimi ve ihtiyaçlarını belirlemek çok önemlidir. Eğitim Reformu Girişimi'nin “Kapsayıcı Eğitim: Okul Pratikleri, Öğretmen İhtiyaçları” adlı çalışmasında da değinildiği gibi öğretmenlerin, öğrencilerinin potansiyelini ortaya çıkarıp geliştirebilmesi için nitelikli bir mesleki eğitim alması son derece önemlidir.

Bu bağlamda, öğretmenlerin temel sorun ve ihtiyaçları aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

- Öğretmenlerin kendilerine değer verildiğini hissetme ihtiyacı,
- Öğretmenlerin gündelik işleyişte ve müfredat akışında esneklik ihtiyacı,
- Eğitim sistemindeki ayrımcılığa karşı sosyal adalet ve eşitlik ekseninde kapsayıcı öğretmen eğitimi programı
- Okul dışı hayat pratikleri ile okuldaki eğitim arasındaki bağların güçlendirilmesi, dolayısıyla velilerin de sürece dâhil edildiği çalışmaların yapılması gerekliliği,
- Öğrenci ile öğretmen arasındaki iletişimi geliştirecek yöntemlerin belirlenmesi.

“Erken çocukluk eğitimi nitelikli ve kapsayıcı değil.”

Erken çocukluk eğitimi, çocukların bu dönemdeki gelişiminin çok hızlı olması göz önüne alındığında, çocukların kişisel gelişimlerinin ve yaşam becerilerinin açığa çıkmasına ciddi bir katkı sağlamaktadır. Bu sebeple erken çocukluk eğitimi, bir çocuğun eğitim serüveni için en önemli süreçlerden biri olarak görülmelidir. Erken çocukluk eğitimi alan çocukların eğitim başarıları, almayan çocuklara göre daha yüksek olmaktadır. Türkiye’de 1-2 yıl arasında okul öncesi eğitim alan öğrencilerin PISA 2015’te aldığı fen skorları, almayan öğrencilerden 17 puan daha yüksektir. Ancak, Türkiye’de erken çocukluk eğitimi alan öğrenci sayısı oldukça düşüktür. PISA 2015 araştırmasına göre öğrencilerin %46,3’ü okul öncesi eğitim almamıştır. Bu oran OECD ortalamasında ise %4,5’tir. 2015-16 eğitim-öğretim yılında okul öncesi eğitime katılım oranı %55,5’tir. Bu oran, hem OECD ortalamasının hem de geçtiğimiz yıllarda MEB ve diğer bakanlıklar tarafından belirlenen hedeflerin oldukça altındadır.

“Eğitim merkeziyetçi ve dayatmacı bir yapıya sahip; bunun sonucu olarak eğitim esnek ve farklılaşabilen bir nitelikte değil.”

Sorunlar araştırmasının ikinci temel kaynağı olan uzman çalıştayında, üzerinde en çok durulan sorunlardan bir tanesi, eğitimin farklı ihtiyaçlara göre farklılaşabilen ve esnetilebilen bir yapıda olmamasıdır. Bu aşamada, hem içeriğe hem de mekânlara dair sorunlar konunun kapsamına girmektedir. Bir bireyin, kendi eğitim serüveni boyunca tek tip bir eğitimden geçmesi, kendi beceri ve yeteneklerini geliştirebileceği bir eğitim modelinin bulunmaması, vurgulanan sorunların başında gelmektedir. Öne çıkan değerlendirmeler řu yöndedir:

- Eğitim sistemi ve müfredat dayatmacı; hâkim ideoloji tarafından belirleniyor.
- Eğitim, ezberci ve tektipleştirici.
- Yerel ihtiyaçları göz önünde bulundurmayan, merkeziyetçi bir eğitim modeli hâkim.
- Mevcut eğitim modeli kalıplı, esnek olmayan bir model. Farklılaşabilen, yerelleşebilen, bireyselleşebilen bir eğitim sistemi yok.
- Kişinin kendi önceliklerine göre şekillendirebildiği esnek ve farklılaşabilen bir yapı yok.
- Bireyin ve toplumun eğitim üzerinde karar verme otonomisi bulunmuyor.
- Aşamalar esnek değil, öğrenciler seviyelerine göre istedikleri aşamaya istediği zaman geçemiyor.
- Bireyin en çok öğrenmek istediği konuda derinleşmesi ve uzmanlaşması imkânı yok.
- Eğitim ihtiyaçlara göre şekillenemiyor. Her bireyin öğrenme hızının farklı olduğu göz önünde bulundurulmuyor.
- İnsanların kayıt olup istedikleri zaman ve sıra ile istedikleri alanda öğrenebilecekleri platformlar mevcut değil.
- Öğrencinin kendi eğitim serüvenini kendisinin tasarlayabileceği ve eğitimi üzerinde otonomi sahibi olabileceği bir yapı yok.
- Yapılar da tıpkı içerik gibi esnek değil, bu bağlamda yaratıcılık desteklenemiyor.

“Eğitim sistemi ihtiyaçlara ve potansiyele göre şekillenmiyor.”

“Tek tip ve merkeziyetçi eğitim modelinin sonucu olarak, eğitim sistemi bireylerin kendi ihtiyaçlarını gözetmiyor, potansiyel beceri ve yetkinliklerini açığa çıkaramıyor.”

Uzman çalıştayında öne çıkan bir diğer konu ise potansiyelin hem ortaya çıkarılması hem de gerçekleştirilmesinin esas olması yönünde olmuştur. Bu da aslında yaşam boyu eğitimin önemine dikkat çekmektedir. Değerlendirilen diğer temel sorunlar ise řu şekildedir:

- Eğitimde amaç bireyin ihtiyaç duyacağı en temel bazı sağlamaktır. Bunun sonrasında ise her birey için yeteneklere, ilgi alanlarına ve ihtiyaçlara göre eğitimi şekillendiren bir yapı mevcut olmamaktadır.
- Toplumun gelecekteki ihtiyaçlarının belirleyici olduğu bir eğitim sistemi mevcut değildir. Ancak toplumun ihtiyaçları gözetilirken bireyin kendi ihtiyaçları göz ardı edilmemelidir: *“Herkesin mühendis olması gerekmiyor.”*
- Bireyin ihtiyaçları ve potansiyeli göz önünde bulundurulmuyor. Buna ek olarak, bireyin ihtiyaçları ve potansiyelini eşleştirebilecek modeller de mevcut değil.
- Öğrenenin ihtiyacına ve özelliklerine yönelik öğrenme ortamlarının kurgulanmamış olması bireylerin potansiyelini açığa çıkarmaya ve geliştirmeye olanak vermiyor.

“Eğitimde teknolojinin kullanımı yeterli değil”

Bu kapsamda tartışılan bir başka sorun alanı da Türkiye’de eğitimde teknoloji kullanımının yetersiz oluşudur. Teknoloji, eğitim süreçlerine etkin bir şekilde entegre edildiğinde, verimliliği olumlu yönde etkilemekte, serbest zamanı arttırarak öğrencilerin ilgi alanlarına daha fazla zaman ayırabilmesini sağlamaktadır. Ancak öğretmen yetkinliklerinin teknoloji kullanımında yetersiz olması ve bölgesel farklılıklar bu avantajlardan tüm öğrencilerin faydalanmasına olanak sağlamamaktadır.

“Müfredat ilgi çekici değil ve ihtiyaçlara işaret etmiyor”

Sorunlar araştırmasının üçüncü kümesi olarak gerçekleştirilen saha çalışmasında, müfredat ile ilgili birçok sorun, birçok öğretmen tarafından dile getirilmiştir. Genel olarak ele alınan sorunlar arasında müfredatın yetersizliği, içeriğinin yeteri kadar ilgi çekici olmaması, gereksiz bilgilerle dolu olması ve dayatmacı olması, öğretmenler tarafından vurgulanan konular arasında yer almıştır. Buna ek olarak, okul müfredatının gerçek hayattan kopuk olması, sanat ve spora değer vermemesi gibi konular da öğrencilerin farklı ilgili alanlarına yönelme ihtimalini düşürmektedir.

“Müfredat değişikliği şart. Kitapların içerikleri sıkıcı ve çok sığ. Yabancı dilleri, bilgisayarı ve internet araçlarını kullanacakları, çağın gereksinimlerini karşılayacak, teknoloji ve hayatla örtüşen bir eğitim programı oluşturulmalıdır.”

“Eğitim sistemi/modeli, anlama üzerine odaklanmıyor.”

Öğretmenlerin değindiği bir diğer önemli konu da Türkiye’deki eğitim modeline dair sorunlardır. Ezbere dayalı eğitim sistemi eleştirilmekte, anlamaya değil ezberlemeye yönelik bir eğitim modelinin benimsendiği vurgulanmaktadır.

“Öğretmen ve öğrencinin karşılıklı paylaşımlarıyla gerçekleşecek, öğrenci merkezli bir eğitim sistemine olan ihtiyaç dile getirilmiştir.”

“Eğitimin büyük bir kısmı akranlarla yaşanan deneyimlere dayanır; bu sebeple okul gün ve saatlerinin azaltılarak çocukların sosyal ve kültürel gelişimleri için fırsat tanınması gerekir.”

“Sınav sistemi farklılaşmayı engelliyor.”

Sınav sistemi, öğretmenlerin eğitim alanında gözlemlediği temel sorunlardan bir diğeridir. Öğretmenlere göre, okullarda sadece sınav odaklı çalışmalara yer verilmesi, sınavlar konusunda velilerin baskıcı tutumu ve eşit koşullarda olmayan öğrencilerin aynı sınav üzerinden değerlendirilmesi, bu sorunun asıl sebeplerini oluşturmaktadır. Öğrencilerin ilgi, beceri ve yeteneklerini değerlendirmek için sınavlardan daha farklı değerlendirme sistemlerinin olması gerektiğinin altı çizilmiş, “yaratıcılığı destekleyen bir eğitim modelinin ve sınav sisteminin devreye sokulması”nın gerekliliği vurgulanmıştır.

“Sosyal etkinlikler yeterli değil”

Eğitim Reformu Girişimi ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı’nın araştırma raporunda öğrencilerin dile getirdiği önemli sorunlardan birisi, ders dışı etkinliklerin kapsayıcı ve çeşitli olmayışıdır. Öğrencilerin ilgi alanlarını ve yeteneklerini geliştirebilecekleri bu etkinliklerin yetersiz olması eğitim hayatlarını olumsuz yönde etkileyen bir diğer unsurdur.

SONUÇ

Sorunlar araştırması sürecinde gerçekleştirilen geniş kapsamlı değerlendirme, eğitimin kilit paydaşlarından olan öğrencilerin farklı ilgi, kapasite, beceri ve yeteneklerine uygun bir eğitim modelinin eksikliğini ve bu eksikliğin getirdiği problemleri açığa çıkarmıştır. Mevcut eğitim sistemi, öğretmen ve öğrencilerin sürece dâhil olabilecekleri ve kendi eğitim/öğretim serüvenlerini tasarlayabilecekleri katılımcı bir yaklaşıma sahip olmamaktadır. Bu durum, hem öğretmenler hem de öğrencilerde motivasyon ve aidiyet eksikliğine yol açmaktadır. Öğrencilerin potansiyellerini keşfedip geliştirmesine olanak tanımayan mevcut sistem, öğrencilerin temel becerilerinin gelişmesini de olumsuz yönde etkilemektedir.

KAYNAKÇA

Eğitim Reformu Girişimi (2016). Türkiye’de Ortaöğretimde Kapsayıcı Eğitim Durum Analizi. Kasım 2016’da şuradan erişildi: http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ERG_KapsayiciEgitim_DurumAnalizi.pdf

Eğitim Reformu Girişimi (2015). Eğitim İzleme Raporu 2014-15 Özet Değerlendirme. Ocak 2017’de şuradan erişildi: http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/enews/EIR2014_OzetDegerlendirme.04.12.15.Web.pdf

Eğitim Reformu Girişimi (2016). Eğitim İzleme Raporu 2015-16. Ocak 2017’de şuradan erişildi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/EIR2015-16.17.11.16.web.pdf>

Eğitim Reformu Girişimi & Anne Çocuk Eğitim Vakfı (2016). Her Çocuğa Eşit Fırsat: Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu ve Öneriler. Ekim 2016’da şuradan erişildi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ACEV-ERG.Rapor.21.03.16.rev1.web.pdf>

Eğitim Reformu Girişimi & Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (2016). Çocukların Gözünden Okulda Yaşam. Eylül 2016 tarihinde şuradan erişildi: <http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ERG.TEGV.%C3%87GOY.Ara%C5%9Ft%C4%B1rmaRaporu.09.08.16.pdf>

Eğitim Reformu Girişimi (2014). Fatih Projesi Eğitimde Dönüşüm İçin Bir Fırsat Olabilir Mi? Politika Analizi Ve Önerileri Ekim 2016 tarihinde şuradan erişildi: http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ERG_Fatih%20Projesi.pdf

Human Rights Watch (2016). “Geleceğimi Hayal Etmeye Çalıştığımda Hiçbir Şey Göremiyorum”: Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller – Kayıp Nesil Olmalarını Önlemek Kasım 2016 tarihinde şuradan erişildi: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf

World Economic Forum (2015). New Vision for Education Unlocking the Potential of Technology. Eylül 2016 tarihinde şuradan erişildi: http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf